

La pitxa un lio

La filosofia té fama d'enredar la troca, és a dir, fer-nos la pitxa un lio. La pitxa un lio és el principi de tot filosofar, sigui conscient o inconscient. Aquest és per a mi el sentit de la veritable filosofia, desembolicar la troca, intentar descobrir allò que contribueix a fer-nos la pitxa un lio.

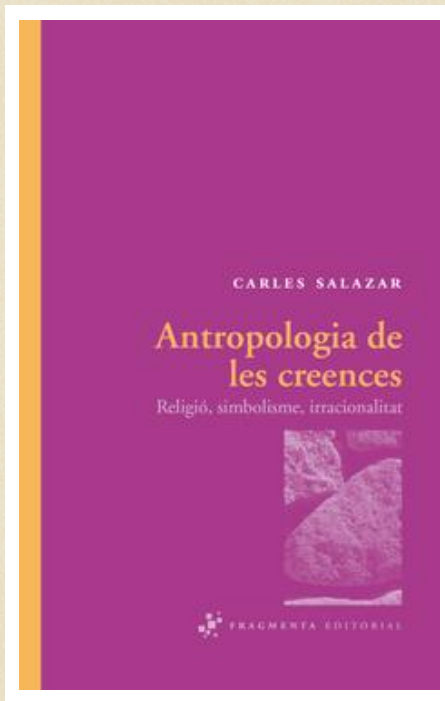
[Pàgina principal](#)[biopolítica.](#)

dilluns, 24 d'agost de 2015

Antropologia de les creences (Carles Salazar).

la pitxa un lio

Ningú no dubta que vivim en un món materialista, racionalista i individualista. Però el desig o la necessitat del transcendent, misteriós, sobrenatural, extraordinari, irracional, ens sedueix, ens continua seduint perquè possible ment mai no ha deixat de fer-ho. ¿Per què? ¿Per què creiem en el que no entenem? ¿Per què tenim creences irracionals? Subratllem en primer lloc que el concepte d'irracionalitat a què faig referència no té cap sentit pejoratiu. Creences irracionals no són creences (necessàriament) falses, sinó creences que moltes vegades s'anomenen també contraintuitives, creences que contradiuen la idea de realitat que usem en la nostra vida quotidiana. De seguida aprofundiré una mica més en aquesta definició, però abans voldria aclarir la perspectiva que adoptarà la investigació que ara endeguem. Ens podem apropar al problema de la irracionalitat humana

des de punts de vista molt diferents. (...) D'antuvi, el meu objectiu no són creences o conductes patològiques, que són analitzades per disciplines mèdiques com ara la psiquiatria, la psicologia clínica o la psicoanàlisi. No m'interessa l'irracional dels trastorns o malalties mentals sinó l'irracional en les persones perfectament sanes. No cal dir, però, que les fronteres entre el que és patològic i el que és normal pel que fa referència a la salut mental no estan sempre ben definides. Tindrem ocasió més endavant d'abordar aquesta qüestió en diversos punts. Sigui com sigui, si no parteixo de l'irracional com a patològic tampoc no en plantejo l'anàlisi com una teràpia: no vull curar ningú de les seves creences irracionals; simplement, les vull explicar.

En segon lloc, una perspectiva antropològica implica prendre l'ésser humà com a punt de partida. *Antropologia* significa 'estudi de l'ésser humà', i *antropologia de la religió* vol dir, per tant, 'estudi de l'ésser humà religiós'. Ben aviat definiré també el que els antropòlegs entenem per *religió*. En qualsevol cas, avanço que la religió que ens interessa als antropòlegs és sempre una religió «encarnada». No és la religió com a teoria sobre la realitat formulada per especialistes i erudits sinó com a creença, la creença que tenen persones ordinàries. ¿Qui són aquestes persones? Els antropòlegs solem dir que el nostre objecte d'estudi és tota l'espècie humana. El punt de vista de l'antropòleg és un

Institut Guillem Catà

Cercar en aquest blog

la pitxa en facebook

punt de vista comparatiu. Per més que les cultures exòtiques acostumen a constituir un objecte d'estudi privilegiat de l'anàlisi antropològica, l'objectiu final és sempre prendre en consideració el més ampli ventall possible d'experiències culturals, llunyanes i properes, amb la intenció d'arribar a algun tipus de coneixement general sobre l'ésser humà. Als antropòlegs també ens agrada dir que només entenent el diferent podem entendre'ns a nosaltres mateixos.

Una altra manera de definir l'objecte d'anàlisi de l'antropologia és per referència a la idea de cultura, que és el que ens diferencia als humans de la resta d'éssers vius. Fa un moment he parlat de «cultures exòtiques», d'experiències culturals llunyanes o properes. L'irracional ens interessa aquí en la seva vessant cultural, com a construcció cultural. Sabem que en l'explicació del comportament humà hi actuen condicionants i determinismes d'índole molt diversa. Sabem també que bona part de les estructures cognitives que regeixen la nostra conducta són fruit d'un llarg procés evolutiu que s'origina en les condicions ambientals en què vivien els homínids, i sovint els prehomínids. Però a diferència del que succeeix amb la resta dels animals, en els humans aquestes estructures cognitives només determinen el comportament de manera parcial. Per exemple, és molt probable que la susceptibilitat que tenim els humans d'alertar-nos o espantar-nos en sentir un soroll desconegut en la foscor no sigui una susceptibilitat apresada sinó que sigui innata, és a dir, que ens vingui determinada genèticament —una susceptibilitat que compartim amb molts altres animals. És de suposar que en les condicions de vida dels nostres avantpassats, aquesta característica posseïa un alt valor adaptatiu ja que els feia menys vulnerables als atacs d'enemics o depredadors. Ara bé, el significat que podem donar a aquest soroll desconegut —es tracta d'un enemic, d'un lladre, d'un animal perillós, d'un assassí en sèrie, d'un esperit maligne— i la conducta que es derivarà d'aquest significat —cridarem la policia, cridarem els veïns, agafarem una arma, pronunciarem un sortilegi protector, resarem una pregària, reforçarem la porta i ens queixarem després a les autoritats per la manca de seguretat— només es poden entendre partint d'un context cultural determinat. Així, podem diferenciar entre la *sensació* de perill —genèticament determinada— i el *sentit* que atribuïm a aquest perill —culturalment construït. El mateix podem fer amb qualsevol altra conducta humana en què es combina també una part innata amb una part apresada: el llenguatge, el desig sexual, l'alimentació, l'agressivitat, l'amor de pares a fills, etc. Doncs bé, és aquesta part adquirida del comportament humà, el significat cultural que té, el que ens interessa en particular.

Quan parlem de la construcció cultural de l'irracional no fem referència a comportaments o creences merament instintives sinó a allò que cau precisament més enllà de l'instint. Com he apuntat abans en relació amb la frontera entre les conductes patològiques i les

twitter pitxaunlio

Etiquetes

Agamben (26) amb filosofia (24) animals (85)
aprenentatge (94) Arendt (70) aristòtil (63)
caetano veloso (3) Castoriadis (28) **ciència**
(468) Concha Buika (4)
coneixement (394) contes (127)
creativitat (427) **creences**
(435) cultura (160) Darwin (231)
democràcia (75) Descartes (70) diccionari
Alain Badiou (15) diccionari Bauman (37)
diccionari Charles Taylor (21) diccionari diversitat (44)
diccionari H.G. Frankfurt (8) diccionari
Jahanbegloo (8) diccionari Jean Luc Nancy
(21) diccionari Kymlicka (7) diccionari Reyes
Mate (53) diccionari Roberto Esposito (23)
diccionari Sartori (9) diccionari Tugendhat (59)
diccionari Ulrich Beck (25) **economia**
(593) **educació** (380) educació
per a la ciutadania (283) **el roto**
(415) escohoto (22) **ètica** (502)
Eugenio Trías (16) felicitat (193)
filosofia (648) forges (141)
Foucault (92) futbol (51) globalització (115)
Hadot (27) Han (80) Harari (27) Heidegger
(27) història (301) Hobbes (37) Hume (88)
igualtat (560) Innerarity (38) j. estrada
(49) jo (38) Joan Gaus (1) Jorge Drexler (9) José

no patològiques, la frontera entre el que és innat i el que és adquirit, o entre el que és genètic i el que és cultural, en l'ésser humà és sovint vaga i discutible. En qualsevol cas, la idea que les societats humanes han elaborat sistemes culturals que permeten donar sentit a comportaments i creences irracionals ens obliga tot seguit a precisar una mica més què hem d'entendre per irracional. Insisteixo que per a mi *irracional* ni té sentit patològic ni té tampoc sentit pejoratiu. He definit abans les creences irracionals com a creences contraintuitives, creences que contradiuen la idea de realitat que usem en la nostra vida quotidiana. Remarquem, però, que no tot el que és contraintuitiu és o sembla necessàriament irracional. La ciència, sense anar més lluny, ens proporciona un sistema de representacions de la realitat perfectament racionals, però molt sovint contraintuitives. Per exemple, des d'Einstein sabem que la velocitat de la llum és una constant, de manera que el temps es «dilata» per a aquells cossos que viatgen a velocitats properes a la de la llum amb relació als que es mantenen estàtics. Aquesta és una idea que desafia la nostra representació quotidiana del temps i de l'espai; de fet, és incomprendible si partim d'aquests conceptes quotidians. Podem definir-la com una idea contraintuitiva, encara que sigui racional d'acord amb la teoria de la relativitat. Inversament, també podem argumentar que la nostra idea intuïtiva sobre la naturalesa absoluta del temps és irracional segons aquella mateixa teoria. Ara bé, ¿seria la creença en la naturalesa absoluta del temps una «creença irracional»? No, de cap manera.

La creença en la naturalesa absoluta del temps és una creença perfectament racional en el context de la *vida quotidiana* que portem la majoria dels éssers humans. El concepte de vida quotidiana, ambigu, imprecís i relatiu, com no podria ser d'una altra manera, és sens dubte el concepte clau d'aquesta discussió. Les creences irracionals són creences que versen sobre éssers i fenòmens aliens a la nostra quotidianitat. Són creences extraordinàries, misterioses, per als creients mateixos. Durant segles, els europeus i molts altres pobles van creure que la Terra era plana. Però això no tenia res d'extraordinari: es tractava simplement d'una creença ordinària però equivocada. Com també podem definir com a creença equivocada la creença en la naturalesa absoluta del temps. Aquestes creences, certes o no, són racionals en termes de la vida quotidiana de les persones que les sostenen o les sostenien. Més endavant veurem com aquesta distinció entre l'irracional i l'equivocat ha estat força polèmica en la història del pensament antropològic. Fixem-nos ara, però, en aquest concepte de l'extraordinari i remarquem, una vegada més, que la frontera entre l'ordinari i l'extraordinari també apareix sovint força difuminada.

Pensar en la construcció cultural de l'irracional com a extraordinari o misteriós ens porta de dret a l'altre concepte que alternativament, o complementàriament, constitueix també l'objecte d'aquest llibre: la religió. Des de la perspectiva d'aquesta investigació, podríem definir com a religió aquell conjunt de creences que fan referència a un món

luis pardo. (61) [judith rich harris](#) (7) [jugar](#) (7) [Kant](#) (76) [lipovetsky](#) (35) [llenguatge](#) (226) [llibertat](#) (298) [Locke](#) (64) [lògica](#) (63) [manel i camil.la](#) (56) [Marvin Gaye](#) (1) [marxisme](#) (71) [memòria](#) (39) [ment](#) (373) [Mill](#) (71) [mvillar](#) (140) [naturalesa humana](#) (377) [Nietzsche](#) (119) [Ovidi Montllor](#) (3) [percepció](#) (224) [Plató](#) (140) [política](#) (818) [Popper](#) (44) [presocràtics](#) (71) [psicoanàlisi](#) (45) [Ramoneda](#) (143) [realitat](#) (256) [responsabilitat](#) (283) [revoltat](#) (373) [Riechmann](#) (46) [Rorly](#) (6) [Sennet](#) (32) [sentiments morals](#) (228) [sloterdijk](#) (16) [sociologia](#) (662) [Spinoza](#) (75) [tecnologia i societat](#) (619) [tolerància](#) (120) [tortura](#) (34) [Unboxing Philosophy](#) (18) [universalisme i identitat](#) (404) [Vattimo](#) (24) [Verdú](#) (56) [veritat](#) (32) [veritat 2](#) (159) [Victor](#) (19) [Victor Gomez Pin](#) (165) [vida](#) (420) [violència](#) (216) [Zizeck](#) (35)

Arxiu del blog

- ▶ 2016 (81)
- ▼ 2015 (1164)
 - ▶ [de desembre](#) (115)
 - ▶ [de novembre](#) (41)
 - ▶ [d'octubre](#) (28)
 - ▶ [de setembre](#) (43)
 - ▼ [d'agost](#) (36)

[Recull d'aforismes estiu 2015.](#)

[Dret i justícia individual en Friedrich Hayek.](#)

[El concepte nominalista de societat \(Friedrich Hay...](#)

[Els tres principis que resumeixen la idea](#)

definir com a religió aquell conjunt de creences que fan referència a un món extraordinari, món que normalment s'anomena *sobrenatural*. Definir la religió com la creença en l'existència d'un món o d'éssers sobrenaturals és una definició clàssica àmpliament utilitzada. El sobrenatural és efectivament el que és extraordinari i misteriós, fora del món quotidià. No tota creença extraordinària, però, és una creença religiosa. Pensem en la teoria de la relativitat que he mencionat més amunt i en els seus misteriosos postulats sobre l'elasticitat del temps. Ja he dit abans que la teoria de la relativitat desafia la nostra representació intuïtiva o quotidiana sobre la realitat; el mateix podríem dir de molts altres postulats científics. Seria totalment erroni concloure, tanmateix, que la ciència pot ser considerada des d'aquest punt de vista com una forma de religió. Les diferències entre una i altra són importants.

Les ciències ens expliquen el món a partir de relacions causals, relacions que prevalen totalment al marge de les intencions de cap subjecte. Les religions, en canvi, ens expliquen aquest mateix món a partir de les intencions d'algun subjecte o subjectes sobrenaturals. El món explicat per les religions és sempre, per això, un món significatiu, un món amb sentit, un món que ens comunica alguna cosa perquè no s'origina en causes impersonals sinó en les intencions d'aquells subjectes. En segon lloc, els postulats científics, en especial aquells que són més contraris a la nostra representació quotidiana de la realitat, existeixen només per ser creguts pels científics mateixos, que són els qui en definitiva els han de fer servir i per a qui, d'altra banda, no tenen res d'esotèric o extraordinari. Aquest és un punt fonamental i val la pena que ens hi entrem una mica. Si els postulats científics semblessin obvis a tothom, i fossin per tant perfectament creïbles per tothom, deixarien de ser científics i esdevindrien veritats de la vida ordinària. Reconec que aquesta afirmació pot semblar una mica agosarada, tota vegada que bona part de les teories que usen els científics no contradiuen les nostres creences quotidianes. Però ben pobra seria aquella ciència que es limités a confirmar els prejudicis de la majoria de la gent; una ciència bastant inútil, certament. Jo no entenc gaire la teoria de la relativitat, com tampoc no entenc gaire la mecànica quàntica ni moltes altres teories de la física contemporània. Però que jo entengui o cregui aquestes teories és absolutament indiferent, tant per als físics que les utilitzen com per a mi mateix en la meua vida quotidiana. Ara bé, molt diferent és el cas de les creences religioses, que estan justament per ser cregudes per la majoria de la gent. De la mateixa manera que una ciència que fos creïble per tothom deixaria de ser ciència, una religió creguda només per una minoria deixa de ser religió.

Arribem així a la qüestió clau que tota religió ha de resoldre: com fer creïbles per a la majoria de la gent postulats que clarament desafien la representació ordinària de la realitat que té aquesta mateixa gent —un problema que, com veiem, la ciència no es planteja. I aquest és també el problema que intentarem abordar en aquest llibre

d'una no...

Què és la creativitat?

El debat entre llibertat i igualtat en Friedrich H...

La Natura com a creació nostra (Oscar Wilde).

La Vida imita l'Art molt més que l'Art a la Vida (...)

La perfecció de l'Art (Oscar Wilde).

La finalitat del mentider (Oscar Wilde)

El concepte de llibertat en Friedrich Hayek.

Antropologia de les creences (Carles Salazar).

La verdadera decadència de l'Art.

La veritat dels advocats (Oscar Wilde).

Genialitat i DMN.

La bellesa, segons Oscar Wilde.

Reverberar.

La mentida dels polítics (Òscar Wilde)

Soroll i creativitat en Rainer Maria Rilke.

Art i Naturalesa (Òscar Wilde).

Autoorganització, funcionament del cervell i apar...

Jerôme Baschet: "Adéu al capitalisme".

Digitalisme i treball.

Economia i oci.

L'absenta (Edgar Degas).

Educació, oci i creativitat.

El jo i el DMN

La dialèctica de l'artesanía i la màquina (Richard...

La cultura emocional actual.

XARXA NEURAL PER DEFECTE (DMN, sigles en anglès)

planteja. I aquest és també el problema que intentarem abordar en aquest miler. Remarquem que el que converteix la creença religiosa en un problema no és que sigui «falsa» —no ens pertoca als antropòlegs descobrir si els déus existeixen o no— sinó que és una creença extraordinària o, millor dit, una creença en l'existència d'un món i d'uns éssers extraordinaris. La hipòtesi que intentaré demostrar és que la religió es fa creïble, creiem en l'irracional, entre altres coses perquè els instruments que usa per aquest fi — el que anomenem *la construcció cultural de la religió*— són instruments que procedeixen de la mateixa vida quotidiana. Molt poca gent té creences religioses com a conseqüència d'una experiència extraordinària —alguns sí, certament, però no pas la majoria. De fet, la majoria de persones que han tingut alguna experiència sobrenatural, com ara l'aparició de la Verge, són persones que ja creien abans de tenir aquesta experiència, de manera que l'experiència sobrenatural acostuma a ser conseqüència de la creença religiosa i no pas a l'inrevés. En definitiva, la creença religiosa és, per tant, una creença «ordinària» en un món o en uns éssers extraordinaris. Del que es tracta és justament d'identificar quins són aquests mitjans ordinaris que ens porten a creure en l'existència de l'extraordinari.

Tornem per un moment al cas dels postulats científics. He dit més amunt que molts també tenen una naturalesa contraintuïtiva per a la majoria, però que tanmateix es diferencien de les creences religioses pel fet que no cal que siguin creïbles per aquesta majoria. Pensem ara en el següent: en la vida quotidiana estem voltats de fenòmens que la majoria de nosaltres no podem explicar racionalment, encara que confiem que algun científic o especialista sí que pugui fer-ho. Per exemple, ara mateix, cada cop que pressiono una tecla del meu ordinador apareix una lletra a la pantalla que tinc al davant. No tinc la més petita idea de com això és possible. Sospito que té a veure amb algun tipus de connexió electrònica, però poca cosa més. Tanmateix, si algú em digués que aquest fenomen prodigiós s'explica perquè dins de l'ordinador hi ha un esperit que dibuixa una lletra a la pantalla cada cop que jo pressiono la tecla corresponent, i que si alguna vegada no succeís així caldria llavors fer un sacrifici d'expiació o algun altre ritual, si algú em digués tot això, senzillament no me'l creuria, seria una proposició sense sentit per a mi. Però, ¿per què no? Tot i que jo no sóc capaç de proporcionar una explicació racional per a aquest fenomen, tampoc no el considero per això un fet extraordinari ni misteriós. Crec, simplement, que hi ha algun tipus de connexió electrònica que explica aquest fenomen, i punt. Comptat i debatut, es tracta d'una creença força irracional que em seria gairebé tan difícil de demostrar com la creença en l'existència de l'esperit dins l'ordinador. Però malgrat tot, no és una creença en absolut extraordinària ni, per descomptat, religiosa. (...)

Tota construcció cultural de l'irracional gira al voltant d'un concepte que constituirà l'eix fonamental de la temàtica que ve a continuació: el concepte de símbol. L'antropologia de la religió que plantejo podria definir-se com una mena de reflexió perllongada sobre

[Capitalisme versus artesanía.](#)

[Cervell, creativitat i oci.](#)

[El crepuscle de Prometeu.](#)

[Salut, oci i treball.](#)

[Los piratas de Silicon Valley \(pel·lícula\).](#)

[No linealitat, creativitat i cervell.](#)

- ▶ [de juliol](#) (51)
- ▶ [de juny](#) (72)
- ▶ [de maig](#) (160)
- ▶ [d'abril](#) (161)
- ▶ [de març](#) (159)
- ▶ [de febrer](#) (134)
- ▶ [de gener](#) (164)

- ▶ [2014](#) (1352)
- ▶ [2013](#) (1486)
- ▶ [2012](#) (1147)
- ▶ [2011](#) (982)
- ▶ [2010](#) (949)
- ▶ [2009](#) (415)

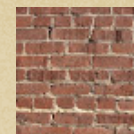
Entrades populars

[Condemna de l'elogi.](#)

Cuando llegué a la guardería a recoger a mi hija, al doblar la esquina que llevaba a su clase, oí cómo la maestra le decía:...

[Humor intel·ligent.](#)

Hay un aspecto del debate sobre ciencias, humanidades y "tercera cultura" (debate tan vinculado, entre nosotros, a Paco Ferná...

[Control polític de l'espai.](#)

Las épocas, los siglos, pueden definirse a partir de sus propias manías u obsesiones. Si la peculiar manía del siglo XIX fue, como sabemos, ...

aquest polèmic concepte que, lògicament, només podrem entendre —tal vegada només començarem a entendre— en arribar a la conclusió. D'antuvi, podem definir el símbol de manera molt simple. Un símbol és una cosa que fa referència a una altra cosa. Els símbols són les unitats que componen els sistemes de comunicació que fem servir els humans. La diferència entre els sistemes de comunicació simbòlica dels humans i els dels animals, que també posseeixen sistemes de comunicació, és enorme. El llenguatge ordinari —sistema simbòlic únic en l'espècie humana— és el nostre sistema simbòlic més important i és el sistema que fonamenta tots els altres sistemes o llenguatges simbòlics. Per això, moltes de les pàgines que vénen a continuació estan dedicades a l'estudi del llenguatge com a instrument fonamental de simbolització. Remarquem que de la importància que concedim al llenguatge i als símbols en aquest llibre —que no són res més que les peces amb què es construeix culturalment l'irracional— es deriva la idea clau segons la qual la comunicació humana constitueix l'origen de tots els nostres sistemes de creences. Res de més quotidià i ordinari que els sistemes de comunicació simbòlica que usem els humans; doncs d'aquí deriva, precisament, la nostra creença en l'extraordinari. (...)

He començat dient que jo no pretenia curar ningú de les seves creences irracionals. Dit d'una altra manera, aquest llibre pot ser llegit indistintament per creients i no creients — sempre i quan, això sí, no siguin dogmàtics. S'acostuma a dir que l'antropologia de la religió parteix d'un cert agnosticisme metodològic. Això vol dir, d'una banda, que l'objecte d'una creença, Déu o el que sigui, no pot ser considerat mai com a punt de partida, sinó més aviat com a punt d'arribada. Però, d'altra banda, també significa que l'existència d'aquest objecte, la seva realitat ontològica, no pot ser mai determinada per l'antropologia de la religió, ni confirmada ni desmentida, ja que l'antropologia de la religió es limita a analitzar-ne exclusivament la realitat cultural. L'agnosticisme metodològic de l'antropòleg de la religió és paral·lel a l'agnosticisme estètic de l'antropòleg de l'art, per exemple. Aquest darrer no cerca descobrir l'existència o no de la bellesa, sinó la seva construcció cultural. La recerca de la bellesa és cosa dels artistes i dels qui consumeixen les seves obres, com la recerca de Déu és cosa dels teòlegs o dels creients en general. Però res no impedeix que un antropòleg sigui també un artista o, més comunament, un bon consumidor d'obres d'art.

Carles Salazar, *Antropologia de les creences*, Fragmenta Editorial, Barna 2009

Publicat per **Manel Villar** a 17:46

Recomana-ho a Google

Etiquetes de comentaris: [creences](#)

La demografia no és només un assumpte tècnic.

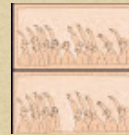
Mi maestra Anna Cabré me enseñó que la demografía es una herramienta para desvelar misterios, y la población

española le da la razón. No se...

Percepció i selecció natural 2.

... si la representació que es fa un mico de la branca sobre la que vol saltar res no tingués a veure amb la realitat, deixaria d'haver mi...

Unanimisme català.

El reciente estallido independentista en Cataluña me ha sumido en una mezcla de perplejidad y aprensión. Quizá por eso casi había deci...

The End.

Al menos que se confíe en la improbable posteridad, todas las vidas se interpretan desde el final. Lo mismo sucede con las películas o...

Carlos Fernández Liria: '¿Per què servim els filòsofs?'

Carlos Fernández Liria Nacido en Zaragoza en el año 1959, Carlos Fernández Liria es profesor de Filosofía en la

Universidad Compluten...

I què n'opina el toro?

Visc en una gran disjuntiva. No sé si vull seguir a Catalunya i ser torturat diverses vegades a l'any. O tocar el dos a Extremadura i vi...

Capital social i fonamentalisme.

Els fonamentalistes egipcis estan reaccionant de manera especial davant la manca d'hospitalitat en les ciutats. Totes les ciutats són inhòsp...